

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3352/2021. (VII. 23.) AB VÉGZÉSE

bírói kezdeményezés visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezések tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 53/C. § (1) és (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. A Győri Törvényszék Tanácsa (a továbbiakban: indítványozó) az előtte folyamatban lévő jognyilatkozat érvénytelenségének megállapítása iránti perben – a per egyidejű felfüggesztése mellett, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján – 2.Pf.20.424/2020/5. számú végzésével bírói kezdeményezést terjesztett az Alkotmánybíróság elé. Ebben indítványozta a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 53/C. § (1) és (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, továbbá a támadott jogszabályi rendelkezéseknek a Győri Törvényszék előtt 2.Pf.20.424/2020. számon folyamatban lévő perben történő alkalmazása tilalmának elrendelését.
- [2] 2. A Győri Törvényszék ugyanezen tanácsa az előtte folyamatban lévő jognyilatkozat érvénytelenségének megállapítása iránti perben – a per egyidejű felfüggesztése mellett, az Abtv. 25. § (1) bekezdése alapján – 2.Pf.20.423/2020/4. számú végzésével bírói kezdeményezést terjesztett az Alkotmánybíróság elé. Ebben indítványozta a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, továbbá a támadott jogszabályi rendelkezéseknek a Győri Törvényszék előtt a 2.Pf.20.423/2020. számon folyamatban lévő perben történő alkalmazása tilalmának elrendelését.
- [3] 3. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványok tárgya azonos, ezért azokat az Abtv. 58. § (2) bekezdése és az Ügyrend 34. § (1) bekezdése alapján egyesítette és egy eljárásban bírálta el.
- [4] 4. Az indítványok szerint a szerződés átruházás jogintézményi jellemzőit a szerződésátruházás joghatásai és az előzetes hozzájárulás kapcsán a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) rögzíti. A Ptk. kodifikációs előkérdése volt, hogy a szerződésátruházás következtében jogutódlás történik, vagy új szerződés jön létre. Ezt a kodifikációs előkérdést a Ptk. – az indítványok szerint – a bírói gyakorlattal egyezően úgy döntötte el, hogy a szerződésátruházást jogutódlásként kezeli. A Ptk. a szerződésátruházásra vonatkozó szabályokat hívja fel arra az esetre is, ha egy kötelmi pozícióban jogszabályi előírás alapján történik meg alanyváltozás. Speciális alanyváltozásra vonatkozó szabályt fogalmaz meg a Ptk. 6:340. § (2) bekezdése, amikor kimondja a bérleti szerződés fennállása esetén az új tulajdonos belépését a volt tulajdonos bérbeadó helyére. A jogszabály rendelkezése alapján bekövetkező szerződésátruházásra a Ptk. a szerződésátruházás szabályit rendeli megfelelően alkalmazni. A jogszabályon alapuló szerződésátruházás esetében a jogalkotó alapkövetelménnyé tette a jogosultságok és kötelezettségek változatlanlenségét, melyet a jogszabályhoz fűzött indokolásában is megerősített, amikor azt rögzítette, hogy az így átszálló „új” jogviszony eredeti tartalommal jöhet létre. Ez a követelmény viszont kizárta teszi – a földre vonatkozó haszonbérleti jogviszony külön szabályait figyelembe véve –, hogy azt a Ptké. 53/C. §-ában meghatározott értelmezéssel jogszabály rendelkezése folytán át lehessen ruházni, anélkül, hogy az így létrejövő „új” jogviszonyt külön jogszabállyal a hatályos jogszabály szabályozása alól teljes mértékben kiemelné és a szerződésátszállással létrejövő „új” szerződésekre vonatkozó külön szabályokat meghatározná.

- [5] A jelenlegi szabályozás alapján megállapítható, hogy mivel a jogalkotó nem határozta meg a földre vonatkozó haszonbérleti szerződés jogszabállyal elrendelt szerződésátruházásának szerződési feltételeit, így a jogszabály által elrendelt szerződésátruházás nem következhetett be. A felek közötti haszonbérleti díj emelésére vonatkozó eljárás kizárólag a hatályban lévő haszonbérleti szerződés alapján történhet, annak módosításával. Ezért megállapítható, hogy az alperes díjmódosítási kezdeményezése a felekre nem alkalmazható jogszabályi rendelkezés alapján történt. Az Alkotmánybíróság a 22/2018. (XI. 20.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh1.) megállapította, hogy az Országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azért, hogy a Ptké. 53/C. §-ában nem szabályozta az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó jogállami jogbiztonság követelményének megfelelően a jogszabály rendelkezésén alapuló szerződésátruházás részletszabályait. Ezért az Alkotmánybíróság felhívta az Országgyűlést, hogy a Ptk. szerinti szabályozással való összhang megteremtése érdekében jogalkotói feladatának 2019. március hó 31. napjáig tegyen eleget. Másrészt a Ptké. 53/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította. 2021-ben, az indítványok benyújtásakor megállapítható, hogy az Abh1. szerinti szabályozás nem történt meg, azaz a bíróságok feladata, hogy a perekben értelmezéssel bírálják el a jogvitát, de a jogszabályok hiánya értelmezéssel nem pótolható, mert időközben többféle értelmezés, többféle döntés született, ami a jogbiztonság [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés] sérelmével jár.
- [6] Már a perek megindításakor felmerül a kérdés, hogy egyáltalán melyik bíróság illetékes, ha illetékességi kikötés van a szerződésben, ahogy jelen ügyben is, ami azt eredményezi, hogy az eljárás a tisztességes eljáráshoz való, illetve az észszerű időn belüli elbíráláshoz való jogot is sérti [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés]. A bírói gyakorlat nemcsak az illetékességi kikötések tárgyában, hanem a haszonbérleti szerződésekkel kapcsolatos perek érdemében sem vált egységessé az Abh1. meghozatala óta. A jogalkotói mulasztás által előidézett alaptörvény-ellenes helyzetből az érintetteknek közvetlen alapjogi sérelme származik. A kiszámíthatatlan szabályozás sérti az érintettek tulajdonhoz való jogát [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés], valamint kiszámíthatatlanná teszi a jogszabályi környezetet és a bírói ítélezést egyaránt. Az Alkotmánybíróság döntésére az indítványok szerint azért van szükség, mert a perben a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdése alkalmazandó a jogvita eldöntésénél, e nélkül nem lehet megállapítani, hogy a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény (a továbbiakban: Fétv.) 110/A. §-a – ami mint kiegészítő szabály összefüggésben áll a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésével – és amelynek alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság a 3278/2017. (XI. 2.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh2.) vizsgálta, alkalmazandó-e a felek közötti haszonbérleti díj módosítására.
- [7] A mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség jogalkotói feloldása elmaradt, ezért az indítványok szerint az Alkotmánybíróság feladata annak megítélése, hogy „eredményre vezetett-e, hogy a hatályos jog kímélével járt el”, vagy az „eltelt időre és a kialakult ellentmondásos joggyakorlatra figyelemmel az alaptörvény-ellenesség más jogkövetkezményét vonja le”, a hatalommegosztás elvének [Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés] szem előtt tartásával, az Alaptörvény legfőbb öröként [Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdés]. Az indítványok szerint az Abh1. és az Abh2. „ítélt dolgot nem eredményez, mivel az indítványokban hivatkozott alaptörvényi rendelkezések egy részét a korábbi alkotmánybírósági vizsgálat nem érintette, illetve amelyeket mégis érintett,” azokat illetően „körülmenyváltozás áll fenn amiatt, hogy a jogi szabályozás hiányosságának megszüntetésére megszabott határidő eredménytelenül telt el, az alaptörvény-ellenesség fennáll, ezen túlmenően a kezdeményezés a konkrét esetre is kéri az alkalmazás tilalmának kimondását”. A jogalkotói mulasztás miatt kényszerül a bírói gyakorlat arra, hogy értelmezéssel pótolja a jogalkotási hiányosságot, így sérül a hatalommegosztás elve [Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés], az „eljáró bíróságok a jogalkotó változatlanul fennálló mulasztása okán szükségszerűen a jogalkotás területére lépnének”. A jogalkotói mulasztás pótlásának elmaradása az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdésének sérelmét idézi elő, mert kétségesse teszi az Alkotmánybíróság legfőbb feladatának, az Alaptörvény védelmének a megvalósulását.
- [8] 5. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontjában foglalt felhatalmazás alapján az Abtv. 25. § (1) bekezdés szerinti bírói kezdeményezésre felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabály összhangját az Alaptörvénnyel. Ezért az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a bírói kezdeményezések megfelelnek-e az Abtv. 25. §-a szerinti feltételeknek. Az Abtv. 25. §-a önálló címként – „Bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt” – meghatározza az ügytípusra vonatkozó különös szabályokat, amelyeket az Abtv. 51–52. §-ai az indítványra vonatkozó további formai és tartalmi feltételekkel egészítenek ki. Ezeket

az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már értelmezte [összefoglalóan lásd: 3058/2015. (III. 31.) AB végzés, Indokolás [8]–[23]]. A jelen esetben a bírói kezdeményezések ezeknek a követelményeknek megfelelnek.

- [9] 6. Az Alkotmánybíróság ezt követően azt vizsgálta, hogy a bírói kezdeményezésekben foglaltak ítélt dolognak minősülnek-e.
- [10] Az Alkotmánybíróság a 4/2013. (II. 21.) AB határozatában már megállapította, hogy „[a]z ítélt dolog az Alkotmánybíróság relatív korlátja. Az Alkotmánybíróság számára is indokolt meghagyni annak lehetőségét, hogy a változó körülményekre tekintettel ugyanabban az alkotmányossági összefüggésben új vagy más indokot találva ismételten alkotmányossági vizsgálatot folytathasson le. Ezt maga az Abtv. is biztosítja azáltal, hogy kivételt enged az ítélt dolog szabálya alól abban az esetben, ha a körülmények – különösen a tény- és jogkérdések – alapvetően megváltoztak.” [Indokolás [17], megerősítette: 3113/2017. (V. 22.) AB végzés, Indokolás [14]]
- [11] Az Alkotmánybíróság előjáróban rögzíti, hogy az Abh2.-ben már vizsgálta a Fétv. 50/A. §-ának, valamint 110/A. §-ának alaptörvény-ellenességét az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével (tiltott visszamenőleges hatályú jogalkotás) összefüggésben és az indítványozó bírók kezdeményezését elutasította {vö. 3012/2019. (I. 7.) AB végzés, Indokolás [12]}.
- [12] Az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll indítvány alapján, valamint a Kúria indítványára – a Fétv. 50/A. §-ára, valamint 110/A. §-ára figyelemmel – az Abh1.-ben már vizsgálta a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdésének alaptörvény-ellenességét az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével összefüggésben és az indítványozók kezdeményezését mulasztás megállapítása mellett elutasította.
- [13] „Úgy ítélte meg az Alkotmánybíróság, hogy a Ptké. 53/C. §-ában rögzített szabályozás esetében lehetőség van arra, hogy az Abtv. 46. §-ában biztosított jogköre alapján, a hatályos jog kíméletével járjon el. Az Alkotmánybíróság észlelte ugyanis, hogy a szabályozás alaptörvény-ellenessége abból fakad, hogy a jogalkotó a jogszabályon alapuló szerződésátruházások esetében nem szabályozta az új Ptk. jogintézményeként megjelenő szerződésátruházás részletes szabályait. A szabályozás kialakítása során figyelemmel kell lennie a jogalkotónak a szerződésmódosítástól való elhatárolás kérdésére, valamint a nováció mint jogi konstrukció jogi természetének a meghatározására, figyelemmel a jogintézmény működésének kiszámíthatóságára és a szabályozás hatálya alá tartozó kötetmi és felelősségi viszonyok egyértelmű meghatározására, valamint azoknak a Ptk.-val mint a magánjog anyajogával való összhangjára. Ezért megállapította, hogy az Alaptörvénnyel való összhang helyreállítása nem a vizsgált szabályozás megsemmisítését, hanem a hatályos szöveg kiegészítését teszi szükségessé. Ilyen módon biztosíthatóvá válik, hogy a szerződésátruházás szabályozása megfeleljen a jogállami jogbiztonság követelményének.
- A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a Ptké. 53/C. §-ában nem szabályozta az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó jogállami jogbiztonság követelményének megfelelően a jogszabály rendelkezésén alapuló szerződésátruházás részletszabályait. Ezért az Alkotmánybíróság felhívta az Országgyűlést, hogy a Ptk. szerinti szabályozással való összhang megteremtése érdekében jogalkotói feladatának 2019. március hó 31. napjáig tegyen eleget.
- Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a jogalkotói mulasztás megállapításával és a jogalkotónak címzett felhívással megteremthető az összhang az Alaptörvény és a Ptk., valamint a Ptké. kapcsolódó rendelkezései között. Egyúttal az Alkotmánybíróság a Ptké. 53/C. §-a alaptörvény-ellenességének a megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat elutasította.
- Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésén alapuló alkotmányossági vizsgálat eredményeként megállapította a szabályozás alaptörvény-ellenességét, és annak orvoslására az Abtv. 46. § (1) bekezdése szerint jogkövetkezményt alkalmazott, az Alkotmánybíróság az Alaptörvény M) cikk (1) és (2) bekezdéseire, XIII. cikk (1) bekezdésére, XV. cikk (2) bekezdésére és XXVIII. cikk (1) bekezdésére vonatkozó, az indítványozó által felhozott érvek megalapozottságának a vizsgálatát nem végezte el.” (Abh1., Indokolás [86]–[89])
- [14] Az Alkotmánybíróság a fentieket a jelen ügyben is irányadónak tekinti. Az Abh1. értelmében az alaptörvény-ellenességet nem a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdése, hanem kifejezetten szabályozási hiátus okozza, csak ennek a jogalkotó általi pótlásával tehető a szabályozás alaptörvény-konformmá {vö. 7/2020. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [38]}, ezért az indítványokban hivatkozott alaptörvényi rendelkezések újabb alkotmányossági vizsgálatot nem alapoznak meg.
- [15] Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének az indítványokban állított sérelmére is figyelemmel az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy már az Abh1.-ben elvi érveléssel mutatott rá arra, hogy „nem kíván állást foglalni

az indítvány által felvetett azon dogmatikai kérdésben, hogy jogutódlást (másképpen fogalmazva a kötelem fennmaradását) vagy novációt (a felek közötti korábbi szerződés megszűnését és új szerződés létrehozását) eredményez-e a szerződésátruházás, figyelemmel arra, hogy magának a novációnak a fogalma sem tisztázott a jogirodalomban és ebben a kérdésben a magánjogi jogtudomány is megosztott. A jogalkotó ugyanakkor ezt a dogmatikai kérdést eldöntötte, amikor erre a szerződéses konstrukcióra novációként tekint, amelyet az igazságügyi miniszter az Alkotmánybíróság megkeresésére adott jogi véleményében megerősített. A támadott Ptké.-beli értelmezést a jogalkalmazó szervezetek tehát magukra nézve irányadónak kell tekinteniük.” (Abh1., Indokolás [72])

- [16] A vizsgált esetben az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy önmagában az a körülmény, hogy a jogalkotó a mulasztást az Abh1.-ben előírt határidőig, illetve az indítványok benyújtásáig nem pótolta, valamint az, hogy az indítványokban foglaltak szerint a bírói gyakorlat nem egységes a szerződésátruházás jogintézménye gyakorlati alkalmazásának kérdésben, nem minősül a körülmények (tény- és jogkérdések) alapvető megváltozásának, ezért az ismételt alkotmányossági vizsgálat lefolytatását nem tartotta indokoltnak. Továbbá az Abh1.-gyel elbírált ügyben már felmerült és a jelen indítványok által ismételt felvetett dogmatikai kérdés mikénti eldöntését az Alkotmánybíróság továbbra sem tekinti feladatának, figyelemmel az Abh1. szerinti korábbi döntésének *erga omnes* kötelező hatályára.
- [17] Döntése meghozatala során az Alkotmánybíróság figyelemmel volt arra is, hogy a vonatkozó szabályozás megváltozását az indítványozó sem állította, ezért az Alkotmánybíróság által érdemben elbírált alkotmányjogi probléma újraértékelésének szükségessége, valamint a hatályos jog kíméletével szembeni körülmény továbbra sem merült fel.
- [18] Az indítványozók jogegységi tárgyú érveivel kapcsolatban az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy a jogegység biztosítása nem az Alkotmánybíróság, hanem – az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése értelmében – a Kúria feladata [3345/2018. (X. 26.) AB végzés, Indokolás [18]]. Az Alaptörvény 25. cikk (1) és (2) bekezdésére is figyelemmel a rendes bírósági szervezet legfőbb szerve a Kúria, amely biztosítja a rendes bíróságok jogalkalmazásának egységét, a rendes bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz [vö. 3052/2020. (III. 2.) AB végzés, Indokolás [29]]. Rámutat egyebekben az Alkotmánybíróság arra, hogy a konkrét normakontrollra vonatkozó kérelmek formálisan két, az Abh1.-ben már érdemben elbírált törvényi rendelkezés [Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdés] megsemmisítésére, vagyis az alaptörvény-ellenesség más, az Abh1.-ben az alaptörvény-ellenesség orvoslására megállapított jogalkotói mulasztástól eltérő jogkövetkezmény levonására irányultak. Az adekvát alkotmányos jogkövetkezmény megválasztása az Alkotmánybíróság feladata, mivel az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve.
- [19] 7. Az Alkotmánybíróságnak jelen esetben is kiemeli: nincs hatásköre arra, hogy törvényt alkosson. Ez az Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdés *b*) pontja alapján az Országgyűlés hatásköre [vö. 3118/2020. (V. 8.) AB végzés, Indokolás [9]]. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvénynek az indítványokban felhívott 24. cikk (1) bekezdésével (az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve) összefüggésben hangsúlyozza, hogy a jogalkotónak címzett mulasztás *lex imperfecta*, vagyis olyan jogkövetkezmény nélküli kötelező rendelkezés, amelynek megsértését nem követi szankció, ugyanakkor a jogalkotói mulasztás pótlása az Abh1.-ben foglaltak alapján és az egymástól elválasztott alkotmányos szervek együttműködési kötelezettségére is tekintettel [vö. 62/2003. (XII. 15.) AB határozat, ABH 2003, 637, 644] a vizsgált esetben jogalkotási feladatot keletkeztet, figyelemmel az Alaptörvény és a Ptk., valamint a Ptké. kapcsolódó rendelkezései közötti összhang mielőbbi megteremtésére.
- [20] 8. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a jelen ügyben a bírói kezdeményezések kapcsán *res iudicata* (ítélt dolog) megállapításának van helye, ami az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálatának az akadálya. Így az Abtv. 31. § (1) bekezdésében foglaltak fennállása miatt az Abtv. 64. § *f*) pontja alapján az indítványokat visszautasította, tekintettel arra is, hogy a körülmények alapvetően nem változtak meg.

[21] Mivel az Alkotmánybíróság a támadott jogszabályi rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói indítványokat visszautasította, a támadott jogszabályi rendelkezések alkalmazásának kizárásáról nem kellett rendelkeznie.

Budapest, 2021. július 6.

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Sulyok Tamás
előadó alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: III/661/2021.

